

Forfatter: Bang, Herman

Titel: Udrag fra Stuk (Danske Klassikere)

Citation: Bang, Herman: "Stuk", i Bang, Herman: *Stuk*, udg. af Paul Nørreslet , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1987, s. 281. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-bang07val-shoot-idm140472354373840/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Stuk

om af »Entreprenøren selv« (se *Mosaik* i *Nationaltidende* 24.9.1882); *Martens'* model var snedker- og bygmester Hans Hansen (1849-1923), parcellistson fra Tågerup ved Roskilde, 1872 gift med husmandsdatteren Ane Sophie Nielsen fra Mageltving ved Nakskov og derefter som udlært snedker flyttet til København, hvor han som svend i maskinsnedkeriet Oxelberg, Smedegade 19, »skyede al raa Tale« og fik øgenavnet Hellig-Hansen, der efterhånden blev almindeligt brugt; som bygmester, først på Frederiksberg for slægtninge (fra 1876), men derefter for egen regning indenfor Søerne, vakte han furor med stukdekoreerede pragtbygninger, kulminerende 1880-83 med National- og Dagmarkkomplekserne, støttet af I. Glückstadt (ikke Tietgen, jfr. n.t. 22 om Hein); den folkekære opkomling fik ridderkorset i marts 1883, men bragtes i foråret 1884 til faldt af mere professionelle kapitalejere; han glemtes hurtigt, men klarede sig pænt ved arbejde for andre til ca. 1905, da et slagtilfælde gjorde ham umælende; han døde som 74-årig i *De gamles Hjem*; hans enke blev næsten 90. Han byggede *aldrig* »arbejderkaserner«, endstige »klaskede dem op« (se *Historiske Meddelelser om København*, 1988).

- 33 *Interessen*: betydningen her iflg. M. og S. Kværndrup = den herskende mode; profitgivende efterspørgsel (*Omkring Stuk* 369). – *Papiermaché-Modelle*: tiden elskede papmaché- og voksmodeller, jfr. Panoptikon fra 1885
- 34 *Salene* . . . *Hjørnestuen*: 1887-læserne forudsattes at *kende* disse interiører, men da de var nye, *beskrev* reporteren Bang dem (fx i *Nationaltidende* 24.9.1882), præcisering af de agerende personers *placering* har været forfatteren magtpåliggende; 100 år efter kan vi pejle os til og fra hjørnestuen på 1. sal vha. fotos (se ill. nr. 6; se også *Efterskrift* s. 253-54). – *Hjemme*: *Martens'* bolig = N. Farimagsgade 23, st. (i 1987 nr. 13, se ill. nr. 10); sammen med nr. 25 (nu 15) Hellig-Hansens sidste boligbyggeri, desuden de sidst opførte huse (1880) i den 1876 anlagte N. Farimagsgade; nr. 23 (nu 13) er et hjørnehus med »årn«, mindende om Dagmarkkomplekset, et hus for velstillede, som alle Hellig-Hansens bolighuse eksisterer det altså stadig (man kan gå hen og *røve* ved »Stuk«). – »*Salene*«: jfr. Joh. Ludvig Heiberg: *Jævne Folk* »lade det bedste Værelse staae ubenyttet, under Navn af *Sal*« (*Æstetisk Moral* 1830; se fx Falkenstjerne og Borup Jensens *Håndbog i dansk litteratur* II) – *alle seks Børn*: Parret Hellig-Hansen fik sammen 10 børn, hvoraf 5 + en af hustruen medbragt dreng eksisterede i 1882 (se familiebilde i *Historiske Meddelelser om København* 1988). – *Lærredstykkerne*: lagt som løbere for at skåne parketgulvene – *Daler*: montsystemet udskiftedes 1.1.1875. – *klasket op* . . . *Prioriteter til Taget*: brugbart i fiktionen, men ikke svarende til Hellig-Hansens virkelighed for 1884 (jfr. n.t. 32).
- 35 *Gipsgesimser* . . . *malede Lofter* . . . *Snørkler* . . . *Broncekarjatyder*: *Martens* har, som Hellig-Hansen, haft tæft for den da moderne byggestil (»europæernes« i modsætning til »historicisternes«) med »fåstelavnslune«, skabt af tyskeren Gottfried Semper, herhjemme repræsenteret af fx F. Mehlidal,

Vilh. Dahlerup og Ove Petersen (Dagmars af Hellig-Hansen ansatte arkitekt), se Olav Harsløf i *Omkring Stuk* s. 296ff.). – *Veksler*: en dengang moderne pengeform, farlig for personer som Hellig-Hansen og Herman Bang.

- 36 *Nr. 11*: Hellig-Hansen opførte netop 11 bygninger, dels de stadig eksisterende bolighuse med flg. adresser. Kastanievej 16, Mynstersvej 10, Skjoldsgade (fra 1987 Olof Palmes gade) 5 og 6, Rømersgade 1, 3 og 5 samt N. Farimagsgade 13 (hvor han selv boede i mange år) og 15, dels National- (med koncertsal) og Dagmarkomplekserne, der trods soliditet måtte vige for stærkere kræfter (se n.t. 29 og 30 samt illustrationerne nr. 5, 6 og 10). – *Sommerhotel*: Hellig-Hansen havde de samme planer. – *flyttet ind*: model-familien, Clausen, flyttede ikke til N. Farimagsgade. – *Pilloteringen ... Vandet*: Der har været den slags piloterings- og fugtighedsproblemer ved flere huse bygget på voldterrænet, men ikke ved Dagmarkomplekset på Schacks Bastion.
- 37 *Saagar jeg*: Bang havde iflg. Karl Larsens dagbog for 28.3. 1883 »særdeles drevne Planer m.H.t. Dagmartheatret«. – *slaa en Jøde ihjel*: frit efter refrænet »Slaar du mine Jøder, slaar jeg dine Jøder« fra revyfarcen *Kjøbenhavn nndt i 80 Timer* 1876. – *Ovre i Passagen*: P. = Vesterbros Passage (opr. fejl for Vesterports P.); 1887-læsere har her, pga. den præcise synsvinkel (fra hjørnestuen, se n.t. 34) kunnet se hele det netop udvidede Halmtorvs kulisser og liv for sig (jfr. Efterskrift s. 253 og ill. nr. 6). – *ned paa Gaden ... ovre paa Halmtorvet*: »Gaden» er i 1882 den endnu ikke officielt navngivne gadeanlagte del af det netop udvidede Halmtorv langs Dagmar/Victoria; »ovres viser, at Halmtorvet i den almindelige bevidsthed stadig først begynde øst for brakmarken og plænen, der lå på den lige sløjfede volds område (se ill. nr. 6)
- 38 *Paa Taget*: Berg kører for en gangs skyld med sporvogn, her med linie 2 langs Vestervold og Filosofgangen, gennem Stormgade og over Slotsholmen til Højbro, hvor han står af (se dog n.t. 46); »sad man ovenpaa, maatte man dukke sig for Allétræernes Grene« (se ill. nr. 8). – *Redaktionsstuerne*: Samtidslæsere har, tilsigtet, associeret til *Nationaltidende* på Ved Stranden 18 i huset Hotel Royal, nu Domus Technica, hvor Bang var ansat 1879-84; bladejerens (Ferslew) datter Anna Levin bekræfter interiøretsheden (*Journalistaar* s. 135). – *Hr. Gravesen(s)*: som redaktionsleder tegnet efter *Morgen-Telegrafens* redaktør, Wille, kort beskrevet af Bang i *Ti Aar* (1891) som lille og bidsk (*Mindeudgave* VI s. 80) og af Sophus Schandorph i nekrolog i *Ill. Tidende* jan. 1888 s. 220 som skandinavistisk studenterforeningsmand og visedigter, af begge som en livets taber. – *et »Gevinst-Hus»*: et af Arbejdernes Byggeforenings huse (opført 1867-89), bla. dem i Kartoffelrækkerne (her dog nok en af pendantserne i Olufsgade ved Triangelen, jfr. Fru Gravesens lange traveture), som medlemmer kunne blive ejere af efter lodtrækning; Gravesen har her nok været selvejer, men under sit sociale niveau. – *Solfæggi*: flt af solfeggio (ital.), nu oftest i den ft. form solfège; sangmetode til træning af rytme og intervaller.